

iz tega pisma le tiste verstice, ki zadevajo ljudske šole. Reči moramo, da v malih teh versticah se razodeva velika modrost kraljeva, ki je dobro spoznal namen ljudskih šol. Čujmo, kaj je rekel o tem: „Začetne šole so vselej krive tega, ako mladi ljudje nič ne znajo. V ljudskih šolah po kmetih je dosti, da se mladina brati, pisati in rajtati nauči in pa vse tisto, kar ji glavo odprè za nje prihodnji kmečki stan. To je potrebno za vsacega, kdor je človek. Več pa ni treba, da bi kmečki ljudje znali, sicer leté v mesta, in zapustivši svoj stan hočejo sekretarji in Bog vé kaj še v mestu biti. Zato je treba, da se šolski nauk v ljudskih šolah tako osnuje, da se mladina vsega nauči, kar za svoj stan potrebuje, da se lahko kaj zboljša, in lože svoj kruh služi in domá ostane, ne pa da s kmetov uide in se potem po mestih klati“.

Precej smešno pa je, kar učiteljem zastran keršanskega nauka priporoča, rekoč: „Učitelji naj se trudijo, da ljudje so iz celega serca udani svoji véri, in da jih tako deleč pripravijo, da ne kradejo in ne ubijajo; tatvinstvo sicer nikdar nehalo ne bo: to je že ukoreninjeno v človeško natoro, zakaj vse ljudstvo rado krade, in tudi drugi ljudje kradejo radi in zlasti taki, ki so pri kasah in ki imajo sicer priložnost krasti“.

Jezikoslovna zastavica.

Vrednik „Novic“ ima v svoji zbirki tudi Bilcov rokopis, kateri, v nemškem, slovenskem in talijanskem jeziku izdelan, se veli „Slovan“. Jezikoslovcem dobro znani gosp. France Bilc je bil takrat kaplan v Ternovem na Notranjskem, ko je spisal to delo, v katerem svetuje vsim evropskim narodom „edine nove ali popravljene latinske čerke“ in ga je Njih veličanstvu cesarju Francu pokloniti želel. Pregledovaje unidan ta rokopis zadenem na pretres številnic „tisuč“ in „jezar“ (tavžent). Naj čujejo častiti bravci, kaj pravi rajniki Bilc od teh besed, ktere ste sicer tudi v naših knjigah in časnikih navadne, med ljudstvom pa se vendar tako pogostoma ne slišite, kakor ponemčeni tavžent. Bilc piše o tem takole: „Nemška številnica t a u s e n d in slovanski t i s u č morate biti edine korenine, ker se besedi te glasite zlo enako. Tisuč in jezar ste pri Slovanih naj večje številnice. Tisuč je gotovo tavžent; jezar pa je, česar sem se po natanjnejšem zasledovanju prepričal, vse kaj družega, in pomeni pri južnih Slovanih sicer naj večjo, pa negotovo številnico. Prosti Slovenec ni vaje tako deleč šteti, zato ne vé natančno določiti: koliko prav za prav pomeni jezar; tisuč mu je gotovo tavžent, ker do tavžent mu je treba večkrat šteti. Kaj družega tedaj utegne ta naj večja, pa ne gotova številnica pomeniti, kakor milijon? Tisuč in jezar ne morete pri edinem ljudstvu edinega števila zaznamovati. Verjetno je tedaj, da jezar je milijon. Kdor sledi po izviru in korenini te besede, bo zasledil, da je zložena iz jen (eden, ein) in zar (dolga čerta ali linija); zavolj lepoglasja je n izpušen, in tedaj se namesto jenzar govori jezar. Slovani so v številjenji, ko so prišli do milijona, zraven družih čert (znamenj števil) berž ko ne napravljali prav dolgo čerto in to so rabili za zaznamek milijona, zakaj še zdaj delajo take čerte, kadar številijo, zraven pa stavijo rimske številke. Na naj dalji meji Notrajskega pomeni „jezar“ gotovo „milijon“.

Tako piše Bilc. Al bojo poterdili Notrajnci to, kar on za gotovo pripoveduje zastran številke jezar (jezer f. ali jezero n.)? — Gosp. prof. Metelko pravijo v slovnici svoji, da horvaško jezero (tausend) izvira iz ogerškega ezer, tisuč (tudi tausend) pa iz gotiškega Thusund (in od tod tudi nemški tausend). Krajncu ni neznana številka tisuč, pa v jezi pravi tudi jezero, na priliko: tri sto jezero (hudičev)! Tma v pomenu deset

tavžent (*μνοιας*) ni več na Krajskem v navadi, še pa v pomenu „silo velika množina“, na priliko: „tma vojšakov“.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Od sv. Marjete pri Pesnici na Štajarskem 7. sept. Letos so naš preuzvišeni sekavski knezoškof Otokar Maria grof Atems pervokrat vès slovenski del svoje škofije prehodili in sv. birmo delili. Začeli so v Slivnici in odtod so šli k sv. Trojici in sv. Barbari v Haložah, na Zaverče, k sv. Marjeti pri Dornavi, kjer so tudi povekšano cerkev posvetili, k sv. Trojici v slovenskih Goricah, kjer so zraven birmovanja štiri oltare vñovič žegnali, in odtod so se peljali 27. aug. memo sv. Lenarta in sv. Marjete pri Pesnici, kjer so cerkvi ogledali in sv. blagoslov podelili, v Jarenino, odtod pa 28. aug. domú na Sekavo. Z naj večo svečanostjo, pri kateri smo bili nazoči, je svojega višjega pastirja sprejela jareninska fara, ki se pod vodstvom svojega dušnega oskerbnika, visokovrednega kanonika in tehanta gosp. Čepeja verlo obnaša. Dolga procesija duhovnov in ljudstva, pokanje možnarjev, godba in zvonjenje je oznanovalo v pondelj večer prihod višjega pastirja in veliki praznik za torek. V torek jutro se je zbralo 56 duhovnov, ki so gosp. škofa spremljali v krasno okinčeno cerkvo, kjer so svitli knez po sv. maši v slovenskem jeziku sv. duha molili in ljudstvo nagovarjali, potem pa 965 otrok birmali. Svojega dušnega višjega pastirja v domačem jeziku govoriti čuti, je toliko veselja uzročevalo, da so debele solze igrale po obrazu marsikterega sivčeka, ki še ni pomnil, da bi bil slišal kdaj kterege domačega škofa tu slovenski govoriti. Bog nam daj več tacih dni dočakati in naše prosto ljudstvo bo za svojo materno besedo živo vneto. Drugikrat bodem „Novicam“ od konecletnih šolskih preskušinj tega kraja kaj povedal; saj so one še malo povedale ali celó nič, kako je v naših ljudskih šolah.

Juri P. Tonekov.

Iz Laškega (Tüffer) 11. sept. Nemila kolera zapušča polagoma bregovje Save in južno mejo Štajarskega, ter se pomikuje poleg Savine proti Celju. Memogredé obišče kako čuvajnico na železnici, napada v njej čuvaja ali ženo ali otroke njegove; pa naj divjá, kakor ji drago, morivka, kamor smo koli v začetku bolehanja došli, oteli smo ji skorej vse bolnike. Zanimivo je pa, kako vse kote in zavetja, visoke gore in nizke doline obhodi ta gerda potepuhinja. Tako je došla na prijetno goro blizo laškega terga, kjer lepa cerkvica svete Jederti stoji, obilo sadoo drevje okolico kinča, pa milo podnebje veje nad zelenim ohribjem. Ob enem podala se je v podzemeljsko tmino v Govcah, kjer pridni rudarji kopljejo černi premog, pa ločenim od sončnega dneva in govora ljudi se še ne dozdeva, kaj nad njimi se godí, alj da hudo jim žuga neznano strašilo.

J. Š.

Iz Kočevja 9. sept. Drugi dan tega mesca so dospeli v naše krajine visoko spoštovani gospod deželni poglavar grof Chorinsky tukajšne bolnike obiskat. Kako verlo so se tudi tukaj obnašali, ni nam treba na dolgo in široko praviti bravcem našim; samo ta modri svet prečastitega gospoda naj razglasim, ki ga bo pač poterdil vsakteri, kateri vé, kje naj huje razsaja kolera; rekel je namreč: „da naj se revežem že prej pomaga, kot jih nemila azijatiška razposajenka napade! — Od Kočevja se le malo od kolere sliši po „Novicah“, al danes grozno žalostinko naznanujemo: V naši fari štejemo od 1. augusta dosihmal 120 novih gomil, in zdaj se je še le prav vgnjezdila! Ako bi bili Kočevjarji 57. do 60. list „Novic“ zastran „kolere“ si zapomnili, ne bi bila taka. „Komur ni svetovati ni pomagati“ je resničen pregovor Bolj ko dežuje, toliko več ljudi postopa brez obuval, in več ko se o škodljivosti pijanstva prepoveduje, toliko več štejemo žganjopivcov; to je še dobro, da ga prodaj